

O NOUĂ ETAPĂ A GLOBALIZĂRII: TRECEREA LA O LUME MULTIPOLARĂ ȘI PREFIGURAREA UNEI NOI ORDINI ECONOMICE MONDIALE

A NEW PHASE OF GLOBALIZATION: THE TRANSITION TO A MULTIPOLAR WORLD AND THE EMERGENCE OF A NEW WORLD ECONOMIC ORDER

Florin Bonciu*

Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Lucrarea analizează modificarea percepțiilor asupra sistemului economiei mondiale din perioada postbelică, cu trecerile de la ideea de sub-sisteme antagonice la cea de convergență și de la ideea de sfârșit al istoriei la cea de lume multipolară dinamică. Pe această bază, autorul consideră că actuala fază a globalizării este caracterizată de diversitate și neclaritate din punct de vedere ideologic, economic, politic, social și militar. Totodată, schimbarea raporturilor de forțe pe plan mondial, dar și apariția unor noi paradigme socio-economice reclamă constituirea unei noi ordini economice mondiale. Concluziile lucrării sunt acelea că lumea multipolară, caracterizată de noi ierarhii, tehnologii, instituții și mecanisme, ar putea fi mai instabilă, mai dinamică, și mai bazată pe negocierea permanentă a intereselor participanților. Cunoașterea acestor caracteristici ale viitorului ar permite României definirea de strategii care să valorifice mai bine potențialul de care dispune.

Cuvinte-cheie: economie mondială, multipolaritate, sistem dinamic, raporturi de forțe

Clasificare JEL: B29, B52, F02, F50, F53

Abstract

The paper analyses the changes in the perceptions on the world economy system in the post World War II period, with the shifts from the idea of antagonist sub-systems to that of convergence and from the idea of the end of history to that of a dynamic multi-polar world. On this basis, it states that the current phase of globalization is characterized by diversity and haziness from ideological, economic, political, social and military points of view. Further, the changing global balance of power and the emergence of new socio-economic paradigms require the establishment of a new world economic order. According to the conclusions of the paper, the multi-polar world, defined by new hierarchies, technologies, institutions and mechanisms could be more unstable and more dynamic, implying a permanent negotiation of the participants' interests. Understanding these characteristics of the future would allow Romania to devise strategies that might capitalize on its potential.

Key words: world economy, multipolarity, dynamic system, balance of power

JEL Classification: B29, B52, F02, F50, F53

---

* Autor de contact: dr. Florin Bonciu, e-mail: fbonciu@gmail.com.

1. Modificări ale percepțiilor privind sistemul economiei mondiale în perioada postbelică

Din punct de vedere structural, economia mondială a fost caracterizată în perioada 1945-1990 de existența a două sisteme, cel capitalist și cel socialist, desigur cu numeroase nuanțări și zone de penumbră și interferență, aflate cumva între cele două sisteme sau cu elemente provenind din ambele sisteme, în proporții diferite, de la caz la caz. Aceste zone de interferență dintre cele două sisteme au fost, la rândul lor, foarte variate, de la cazul Suediei, o țară occidentală dezvoltată, caracterizată ca sistem socio-economic de așa-numita „a treia cale” sau „calea de mijloc” (Rojas, 2005), la modelul nordic de social-democrație (Hilson, 2008), până la Grupul țărilor nealiniat sau Grupul 77, constituit în 1964 de către țările în dezvoltare și care a ajuns în prezent la 134 de membri¹. Chiar și în interiorul sistemului socialist existau numeroase nuanțări și diferențe, atât în blocul est-european (unde în mod cert existau diferențe notabile între Uniunea Sovietică, pe de o parte, și celelalte state socialiste, pe de altă parte, sau chiar în rândul statelor central și est-europene, unde Iugoslavia diferea din multe puncte de vedere de celelalte state socialiste, iar Polonia, Ungaria și Cehoslovacia aveau trăsături diferite față de România și Bulgaria).

Din punct de vedere al conceptelor și reprezentărilor, economia mondială a cunoscut în perioada postbelică mai multe paradigme, mai ales cu referire la evoluția sa ca sistem, pornind de la *ideea de concurență și antagonism* între sistemul capitalist și cel socialist, respectiv între economia de piață și cea central planificată (în primii ani postbelici), trecând prin apariția unor *teorii și ipoteze ale convergenței* între cele două sisteme (în anii 1950-1960),² care se bazau pe sinteza unor elemente specifice fiecăruia, pentru a se ajunge la ideea de *competiție economică și militară acută*, în special în perioada celor două administrații Reagan (1981-1989), perioadă care s-a încheiat cu reunificarea Germaniei în 1990, cu *dispariția Uniunii Sovietice* la 25 decembrie 1991, precum și cu aparenta victorie a Occidentului și a modelului de dezvoltare propus de acesta.

Situația mondială de la începutul anilor 1990 a făcut ca numeroși observatori și analiști să declare *superioritatea istorică absolută a paradigmei socio-economice occidentale bazate pe democrația liberală și economia de piață*, vorbind despre *o nouă convergență la nivel mondial*, de această dată nu prin preluarea de elemente specifice diverselor abordări referitoare la organizarea societății și a economiei de la un sistem la altul, ci prin adoptarea de către toată lumea a modelului occidental într-un orizont de timp mai lung sau mai scurt. Se considera chiar că această convergență are un caracter legic, absolut, astfel încât simpla trecere a timpului urma să conducă la o globalizare a modelului occidental de organizare a economiei și societății.

---

¹ Vezi www.g77.org, 2017.

² Printre autorii care au analizat din diferite perspective posibilitatea convergenței dintre sistemul capitalist și cel socialist s-au numărat laureatul premiului Nobel Jan Tinbergen (1961), John Kenneth Galbraith (1973), Raymond Aron (1968).

Această abordare s-a regăsit în mod notabil în formularea, în 1989, de către Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional și Departamentul Trezoreriei din SUA a **Consensului de la Washington** care oferea o rețetă standard pentru trecerea la economia de piață. Deși acest concept a fost utilizat inițial pentru recomandările de politică economică destinate statelor din America de Sud (Williamson, 2004) și, eventual, cu trimitere către țările în dezvoltare în ansamblu, el a fost ulterior larg folosit pentru cazul țărilor din Europa Centrală și de Est. Abordarea mecanicistă care a fost dată listei de recomandări cuprinse în Consensul de la Washington de către Fondul Monetar Internațional și, într-o anumită măsură, și de către Banca Mondială, a atras numeroase critici, atât din partea analiștilor, cât și a statelor care au experimentat această abordare.

Unul dintre cei mai cunoscuți autori care au susținut abordarea privind noua convergență presupus globală către economia de piață și democrația liberală de tip occidental a fost Francis Fukuyama, care a publicat în 1989 un eseu cu titlul „The End of History?” (Fukuyama, 1989), iar mai apoi, în 1992, o carte cu titlul „The End of History and the Last Man” (Fukuyama, 1992). Dincolo de alte considerente asupra conținutului, este interesant de remarcat faptul că titlul eseului (publicat în 1989) se termina cu un semn de întrebare, în vreme ce cartea (publicată în 1992) elimina acest semn, ca o confirmare a trecerii de la ipoteză la axiomă.

Istoria a dovedit însă încă o dată faptul că nu poate fi definită printr-o mișcare lineară, astfel încât, după anul 2000, și în special după 11 septembrie 2001, economia mondială a fost caracterizată tot mai mult de diversitate (prin apariția tot mai pregnantă a unor noi centre de putere, între care China, dar și India, prin aparenta consolidare a Uniunii Europene – care a cunoscut două valuri de extindere majore, în 2004 și 2007 –, dar și prin accentuarea fenomenului globalizării care genera și descria o lume tot mai **interconectată și intercondiționată**.

Fără a putea trasa niște limite temporale riguroase, putem afirma că în perioada 1990-2010 globalizarea a trecut de la **stadiul de proces istoric** care, la nivel practic, îi privea doar pe unii, la **stadiul de realitate cotidiană**, în care se regăsește cea mai mare parte a populației globului. Trecerea globalizării de la stadiul de proces istoric la cel de realitate cotidiană a fost surprinsă și analizată de unii autori prin utilizarea unui nou concept, cel de **globalitate** care reunește într-un singur cuvânt ideea de **realitate globală** (Sirkin, Hemerling și Bhattacharya, 2008).

Declanșarea crizei financiare (în 2008), transformată ulterior în criză economică, inițial în SUA și apoi în marea majoritate a țărilor dezvoltate, precum și problemele deosebite cu care s-a confruntat Uniunea Europeană (și mai ales Zona euro) în această perioadă au marcat în mod destul de clar începutul unei **noi etape** în structurarea și dinamica economiei mondiale, ale cărei caracteristici au fost deopotrivă **diversitatea** și **neclaritatea**.

Dacă prima caracteristică (**diversitatea**) este lesne de înțeles, cea de-a doua (**neclaritatea**), poate ridica anumite semne de întrebare. După cum se va arăta mai jos, este vorba în fapt despre un proces dual care are loc în lumea contemporană pe o scară din ce în ce mai mare și în tot mai multe domenii. Pe de o parte, pentru că procesele economice și

interacțiunile sociale sunt tot mai complexe, interconectate și interdependente la scară locală, regională, continentală și globală, este din ce în ce mai greu de încadrat un fenomen, proces sau comportament în *categoriale clasice*. Pe de altă parte, pentru o serie de situații, tehnologii sau procese noi, rezultate din complexitate și din ceea ce Georgescu-Roegen numea „noutatea prin combinație” (Georgescu-Roegen, 1979) este în mod acut nevoie de concepte noi, încă neinventate sau neintrate în uzul curent, concepte care să descrie noi forme de organizare a economiei și societății, noi categorii sociale, noi valori și noi reguli de comportament.

În acest context, *diversitatea* a fost reprezentată de manifestarea tot mai evidentă a mai multor centre de putere economică și militară (între altele, prin apariția alături de SUA a Chinei, precum și prin reapariția Rusiei ca actor semnificativ în mai multe zone), dar și de agravarea și multiplicarea provocărilor și disfuncționalităților din Uniunea Europeană, care au condus de facto la o geometrie variabilă mai degrabă decât la o aprofundare a integrării.

Diversitatea a început însă să capete, după anul 2008, și o altă dimensiune: nu mai vorbim doar despre *diversitatea centrelor de putere economică și militară*, ci și de *diversitatea modelelor de dezvoltare*. Rezultatele obținute de China de-a lungul a peste 30 de ani, rezultate care au inclus atingerea statutului de primă economie a lumii prin raportare la produsul intern brut, măsurat la paritatea puterii de cumpărare, în anul 2014, dar și prin trecerea dincolo de pragul de sărăcie a peste 800 de milioane de persoane sau procesul în curs de transformare a acestei economii într-o economie inovativă, pun în fața oricărui observator, în mod incontestabil, *un alt model de dezvoltare decât cel occidental*. India propune, la rândul său, un model de dezvoltare diferit de cel occidental, dar și de cel chinez, în vreme ce Rusia are, la rândul său, o abordare proprie, care însă trebuie să își confirme viabilitatea în viitor.

Cel de-al doilea termen ce descrie stadiul actual al procesului de restructurare a economiei mondiale, *neclaritatea*, se manifestă, la rândul său, pe multiple planuri. Putem vorbi despre o *neclaritate conceptuală*, manifestată prin faptul că *economia de piață și capitalismul par a se îndepărta tot mai mult de la conținutul lor inițial, fiind caracterizate mai degrabă de excepții decât de reguli*. Regula inițială a economiei de piață și a capitalismului, formulată încă de Adam Smith, era cea a „mâinii invizibile” care reușea să reunească urmărirea intereselor individuale într-o sinergie care furniza un „mai bine”, dacă nu pentru toată lumea, cel puțin pentru o mare majoritate.

Mai aproape de timpurile moderne, aceeași idee de sinergie a inițiativelor individuale formula conceptul că, în timpul perioadelor de avânt economic efectele favorabile vor fi resimțite, într-o măsură sau alta, de către toți (sau aproape toți) membrii societății. Metaforic, acest concept era reprezentat prin imaginea unui flux care ridică toate bărcile („a rising tide lifts all boats”).

Ultimele decenii par a se îndepărta tot mai mult de o astfel de sinergie, atât perioadele de avânt economic, și cu atât mai mult cele de criză, favorizând pe cei care dispun de avuție și orientând masiv rezultatele activităților economice către aceștia (Inman, 2014). Problema inegalității în repartizarea avuției a devenit atât de masivă în țările dezvoltate încât atenuarea ei a ajuns să reprezinte o prioritate pentru Fondul Monetar Internațional (IMF, 2017), o

instituție care nu poate fi percepută nici ca având o orientare de stânga, nici drept o inițiatoră de revoluții conceptuale. Motivul luării de poziție de către Fondul Monetar Internațional este determinat de evidența empirică care arată că adâncirea inegalității din interiorul unei economii afectează potențialul de creștere economică a acesteia.

Departate de a fi doar o problemă de etică, inegalitatea cu care se confruntă masiv mai ales țările dezvoltate (respectiv, problema repartiției extrem de inegale a averii) determină numeroase disfuncționalități și tensiuni, între altele datorită generării unui deficit substanțial al cererii agregate (Stiglitz, 2016). Pe lângă inegalitate, sistemul mondial capitalist se confruntă și cu hipertrofierea sistemului financiar bancar care a determinat nu numai criza declanșată în anul 2008, dar și o alocare ineficientă din punct de vedere funcțional a capitalului, cu numeroase cazuri în care prețurile nu se formează conform regulilor pieței (de exemplu în Uniunea Europeană în cazul produselor agricole sau pe piața energiei).

Pe lângă neclaritatea conceptuală, începe să se manifeste în ultimul timp și o **neclaritate de apartenență** în cazul mai multor state care fac parte din anumite organizații (Turcia din NATO sau țările grupului de la Vișegrad din Uniunea Europeană), fără a fi 100% aliniată politicilor adoptate de organizațiile respective, sau în cazul unor state aflate cumva între statutul de economii în dezvoltare și economii dezvoltate, deoarece au componente însemnate ale economiilor lor specifice ambelor situații (exemple tipice fiind China și India).

Pe un plan mai larg, putem vorbi și despre o **neclaritate de paradigmă**, deoarece sistemul economiei mondiale nu mai este nici 100% caracterizat de o structură bazată pe state naționale, dar nici nu putem vorbi în mod clar de o tendință de integrare la nivel regional sau global care să conducă spre ideea de guvernare globală. Din punct de vedere științific și tehnologic, neclaritatea de paradigmă este dată și de **începutul celei de-a Patra Revoluții Industriale**, care nu a devenit încă predominantă, astfel încât coexistă încă elemente specifice etapelor anterioare (agrare, industriale și post-industriale) cu elemente specifice etapelor viitoare (bazate pe inteligență artificială, robotizare și utilizare intensivă a cunoașterii).

Din aspectele prezentate mai sus se poate trage concluzia că actuala etapă în care se află economia mondială din punct de vedere structural și conceptual este **o etapă de tranziție**, a cărei evoluție pare a fi marcată de o traiectorie exponențială sub formă de „crosă de hochei” (în sensul accelerării masive a proceselor de schimbare dincolo de un anumit punct) și care se va încheia cel mai probabil la orizontul anilor 2030, sau chiar mai devreme.

Există deja numeroase scenarii cu privire la noua configurație a raporturilor de forțe din economia mondială sau cu privire la noile modalități de organizare a economiei și societății în condițiile celei de-a Patra Revoluții Industriale, desigur toate având un caracter probabilistic. Singurul lucru care se poate spune cu siguranță este însă acela că scenariul în care economia, societatea și economia mondială în ansamblul său vor continua să funcționeze la fel ca în prezent este cel mai puțin probabil.

2. O lume multipolară și o nouă ordine economică mondială

Raporturile de forțe din economia mondială se reflectă, mai devreme sau mai târziu, în modul de structurare și funcționare a acesteia (sub aspectul fluxurilor economice, financiare, de informații etc.), precum și în instituțiile cu vocație regională sau universală care gestionează relațiile dintre participanți.

Ordinea mondială postbelică a fost marcată de o serie de reguli și instituții, în cea mai mare parte, dacă nu aproape în totalitate, de sorginte occidentală. Se pot enumera aici: sistemul de instituții definit la Bretton Woods în 1944 (incluzând Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional, dar și Acordul General pentru Tarife Vamale și Comerț, care trebuia să se materializeze în concepția inițială sub forma unei Organizații Internaționale a Comerțului), Organizația Națiunilor Unite (1945) cu multiplele instituții ce o compun, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (1960), Comunitățile Economice Europene (1957) și multe altele.

Deși în perioada 1945-1990 sistemul socialist includea o parte considerabilă a populației și suprafeței globului, totuși el a generat mult mai puține organizații internaționale, iar cele pe care le-a creat au implicat doar o parte dintre țările declarate socialiste. De exemplu, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, creat în 1949, reunea în principal țările est-europene aflate în sfera de influență a Uniunii Sovietice, iar Tratatul de la Varșovia, creat în 1955, reunea șapte state central și est-europene alături de Uniunea Sovietică.

După 1990/1991, odată cu destrămarea sistemului socialist, ordinea mondială părea să convergă spre structuri și instituții cu vocație universală, respectiv cu o sferă de cuprindere globală. Instituțiile de referință erau Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Organizația Mondială a Comerțului, Uniunea Europeană.

Globalizarea și apariția unor noi centre de putere economică cu influență mondială, în rândul cărora se evidențiază în mod special China, au condus însă la manifestarea a trei fenomene care au afectat arhitectura și funcționarea sistemului instituțional mondial postbelic.

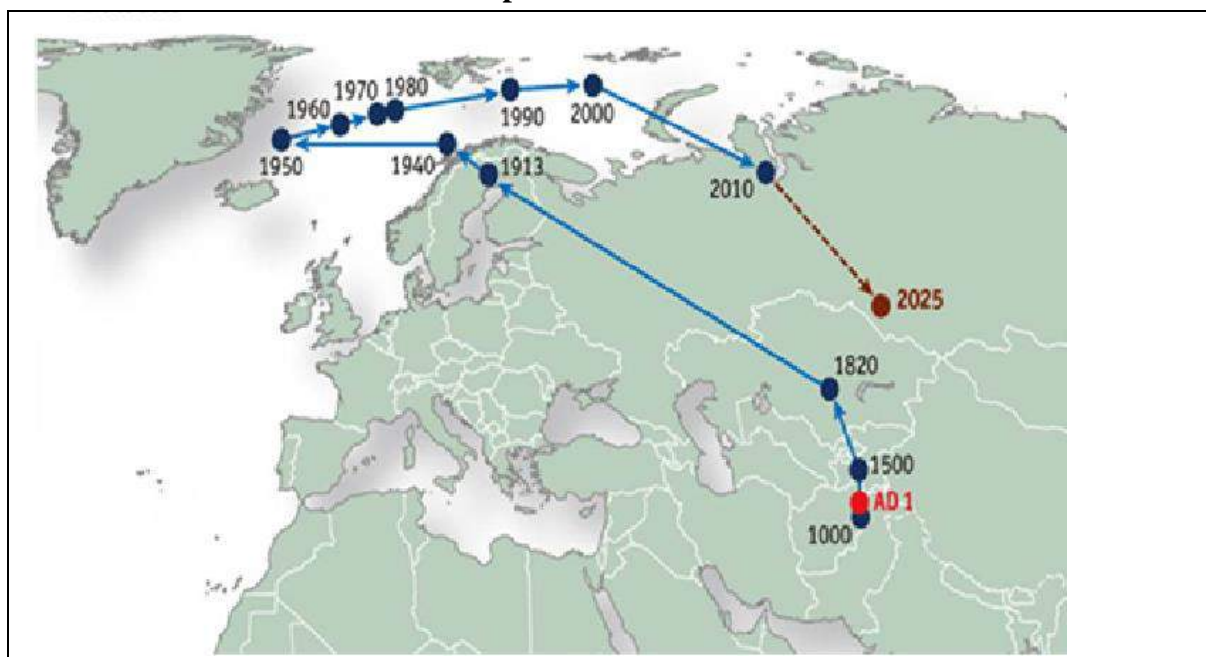
1. ***Preponderența ca număr a țărilor în dezvoltare în cadrul instituțiilor internaționale, corelată cu creșterea puterii economice a unor dintre acestea au făcut ca funcționarea și modul de luare a deciziilor în aceste instituții să se schimbe.*** Se poate spune că țările occidentale, și în special SUA, au rămas foarte importante, dar nu la fel de importante ca în perioada anterioară anului 1990.
2. ***Pierderea de imagine și influență a unora dintre instituțiile consacrate în perioada postbelică*** (cum este cazul Fondului Monetar Internațional) sau ***reducerea relevanței*** (cum este cazul Organizației Mondiale a Comerțului, care, între altele, nu a mai putut să finalizeze Runda Doha de negocieri comerciale multilaterale, începută în anul 2001 și care are încă un viitor incert în 2018). O manifestare recentă a acestui fenomen, din a doua parte a anului 2017, este reprezentată de retragerea SUA și apoi a Israelului din cadrul UNESCO.

3. **Apariția unor noi instituții și grupări de state.** Între acestea se remarcă: **Banca Asiatică de Investiții în Infrastructură**, înființată la inițiativa Chinei și intrată în funcțiune în ianuarie 2016; **Noua Bancă de Dezvoltare**, care are ca fondatori țările din grupul BRICS (Brazilia, Rusia, China, India, Africa de Sud) și care a intrat în funcțiune, oferind primele credite în ianuarie 2016; **Organizația de Cooperare de la Shanghai**, care a intrat în vigoare în formatul actual în 2013 și care are ca membrii în 2017 următoarele țări: China, Kazahstan, Kirghizstan, Rusia, Tadjikistan, Uzbekistan, India și Pakistan.

Schimbările menționate mai sus trebuie incluse în contextul mai larg al mutării centrului de greutate economică din zona bazinului Atlanticului în zona Asia-Pacific, aspect care va fi emblematic pentru secolul XXI, și care va marca de facto, și posibil chiar de jure, înlocuirea treptată a modelului occidental, în sensul cel mai larg al termenului, cu un model specific acestei zone a globului.

Din punct de vedere grafic, deplasarea centrului de greutate economică a lumii de la Est la Vest și înapoi este prezentată în Figura 1.

Figura 1: Deplasarea geografică a centrului de greutate economică a globului în perioada 1-2025

Nota: Calcularea centrului de greutate economică a globului este realizată ținând cont de produsul intern brut al fiecărui stat sau teritoriu și de poziția geografică a acestuia.

Sursa: McKinsey Global Institute (2012).

După cum remarca un autor (Maital, 2013), în jurul anului 1 era noastră centrul de greutate economică a lumii se afla în China, care dispunea de un nivel tehnologic superior față de alte zone ale globului. Odată cu Prima Revoluție Industrială, Anglia și, mai apoi, Europa au determinat mutarea acestui centru de greutate economică spre Vest, pentru ca după cel de-

al Doilea Război Mondial, datorită poziției și puterii economiei SUA, centrul de greutate economică să se apropie de țările estice ale acestora. În primele decenii postbelice începe însă un proces de revenire a centrului de greutate economică a lumii către Est, inițial datorită evoluțiilor economice favorabile ale Europei Occidentale și, mai apoi, după 1990, datorită creșterii economice rapide și susținute înregistrate de China, dar și de alte țări din Asia.

Extrapolând trendurile manifestate până în prezent, se poate anticipa că în anul 2025 centrul de greutate economică a lumii se va afla din nou în China, închizând astfel o buclă a istoriei care a durat circa 2000 de ani.

La acest moment, putem estima că economia de piață, liberalismul și democrația vor continua să rămână valori importante ale organizării sistemului mondial, cel puțin până în 2050, dar ceea ce trebuie subliniat este faptul că acestea, alături de alte valori, mecanisme și instituții, vor fi abordate și interpretate de o manieră diferită față de cea a lumii occidentale, incorporând experiența altor culturi și civilizații, unele dintre ele extrem de vechi (este de amintit aici că atât China, cât și India sunt caracterizate de continuități neîntrerupte ale civilizațiilor lor de peste 5000 de ani).

3. Privind spre 2050: Ipoteze și perspective de viitor privind ordinea economică mondială

Una dintre modalitățile de a formula prognoze referitoare la dimensiunile, structura și raporturile de forțe din economia mondială la orizontul anului 2050 este aceea de a extrapola tendințele actuale, pornind de la presupunerea că, în linii mari, factorii de influență, dar și rezultatele din viitor vor fi comparabile cu cele din prezent.

Pe astfel de baze se fac numeroase scenarii, unele dintre acestea actualizate anual, cum sunt cele realizate de firma de consultanță PriceWaterhouseCoopers (PwC, 2017). Conform celui mai recent scenariu prezentat de PriceWaterhouseCoopers, dacă se elimină ipoteza producerii unor evenimente catastrofice, până în anul 2050 produsul brut mondial se va dubla față de nivelul din 2016.

Tema centrală a scenariului este aceea a schimbării raporturilor de forțe din economia mondială prin înlocuirea **Grupului G7** (format din SUA, Japonia, Germania, Marea Britanie, Franța, Italia și Canada) cu **Grupul E7** (format din China, India, Brazilia, Rusia, Indonezia, Mexic și Turcia).

Câteva repere ale acestui proces istoric sunt elocvente:

- ✓ în anul 1995, produsul intern brut al Grupului E7, exprimat la paritatea puterii de cumpărare, reprezenta circa 50% din cel al Grupului G7;
- ✓ în anul 2015, produsul intern brut exprimat la paritatea puterii de cumpărare al celor două grupări de state era aproximativ egal;
- ✓ în anul 2040, se estimează că produsul intern brut al Grupului E7, exprimat la paritatea puterii de cumpărare, va fi dublu față de cel al Grupului G7;

✓ în anul 2050, țările din grupul G7 vor reprezenta doar aproximativ 20% din produsul brut mondial, iar țările din Grupul E7 vor reprezenta aproximativ 50% din produsul brut mondial, exprimat la paritatea puterii de cumpărare.

Aceste schimbări se vor produce ca urmare a faptului că, în vreme ce țările Grupului E7 vor avea în perioada 2016-2050 un ritm mediu anual de creștere economică de circa 3,5%, țările Grupului G7 vor avea în aceeași perioadă de timp un ritm mediu anual de creștere economică de doar 1,6%.

Schimbarea raporturilor de forțe în plan economic este vizibilă deja. China are un produs intern brut mai mare decât cel al SUA, dacă folosim exprimarea la paritatea puterii de cumpărare, din anul 2014. Se estimează că, înainte de 2030, China va depăși produsul intern brut al SUA și din punct de vedere nominal. În anul 2050, este previzibil că și India va depăși SUA în ceea ce privește produsul intern brut, exprimat la paritatea puterii de cumpărare.

De altfel, în 2050, conform scenariului elaborat de PwC, în topul primelor 10 țări ierarhizate după produsul intern brut global, exprimat la paritatea puterii de cumpărare, primele două state vor face parte din Grupul E7 (China și India), dar și ocupantele locurilor 4, 5, 6 și 7 (Indonezia, Brazilia, Rusia, Mexic). Conform acestor evoluții prognozate, în anul 2050 Brazilia și Mexic vor avea dimensiuni economice mai mari decât Japonia, Germania sau Marea Britanie.

Schimbarea ierarhiilor primelor 10 puteri economice mondiale, în conformitate cu previziunile realizate de PriceWaterhouseCoopers, este redată în Figura 2.

Figura 2: Schimbarea ierarhiilor primelor 10 puteri economice mondiale în funcție de mărimea produsului intern brut exprimată la paritatea puterii de cumpărare, în 2016 și 2050

	2016	2050	
China	1	1	China
SUA	2	2	India
India	3	3	SUA
Japonia	4	4	Indonezia
Germania	5	5	Brazilia
Rusia	6	6	Rusia
Brazilia	7	7	Mexic
Indonezia	8	8	Japonia
Marea Britanie	9	9	Germania
Franța	10	10	Marea Britanie

  Țări E7   Țări G7

Sursa: Adaptare după PriceWaterhouseCoopers (2017, p. 4).

Din modificările de clasament din Figura 2 se remarcă o serie de aspecte care pot avea implicații geopolitice însemnate

- ✓ SUA devin în 2050 cea de-a treia putere mondială din punct de vedere economic;
- ✓ Rusia își păstrează în următorii 34 de ani aceeași poziție;
- ✓ Franța iese din grupul primelor 10 economii din lume;
- ✓ Dacă în 2016 în ierarhia primelor 5 economii ale lumii erau 3 țări din Grupul G7 (SUA, Japonia și Germania), în 2050 mai este doar una (respectiv SUA);
- ✓ Țările europene (fără a include Rusia) trec de la 3 reprezentanți în 2016 în primele 10 economii ale lumii (Germania, Marea Britanie și Franța) la doar 2 reprezentanți (Germania și Marea Britanie).

Dacă reprezentăm principalele puteri economice ale lumii sub forma ponderii acestora în produsul brut global, mutațiile din raporturile de forțe între 2016 și 2050 sunt reflectate sintetic în Tabelul 1.

Tabelul 1: Ponderea în produsul brut global a principalelor puteri, în 2016 și 2050 (în%)

Țara/regiunea geografică	2016	2050
China	17,83	20,00
SUA	15,46	12,00
Uniunea Europeană -27	15,00	9,00
India	7,24	15,00

Sursa: Date provenind de la Banca Mondială (World Bank, 2017) pentru anul 2016 și PriceWaterhouseCoopers (2017) pentru 2050.

Un aspect interesant cu privire la evoluția economiilor lumii în următorii 34 de ani se referă la indicatorul produs intern brut (PIB) pe locuitor. Acest indicator conduce la ierarhii diferite în cele mai multe cazuri față de ierarhiile rezultate din compararea valorii absolute a produsului intern brut, fiind dezavantajate țările cu populații foarte mari, cum este cazul Chinei și Indiei.

Cu toate acestea, conform studiului realizat de PriceWaterhouseCoopers (2017), și în domeniul produsului intern brut pe locuitor se remarcă o reducere a decalajelor, chiar și în cazul țărilor cu populații mari. Astfel, în 2016 PIB/locuitor al SUA era de circa 4 ori mai mare decât cel al Chinei și de 9 ori mai mare decât cel al Indiei, pentru ca în 2050 PIB/locuitor al SUA să fie doar de 2 ori mai mare decât al Chinei și de 3 ori mai mare decât al Indiei. Cu alte cuvinte, decalajul la indicatorul PIB/locuitor între SUA și China se va reduce în următorii 34 de ani, conform studiului PwC, de 2, iar între SUA și India de 3 ori.

Desigur, ipoteza continuării în linii generale a tendințelor manifestate în economia mondială este cea mai facilă și, din multe puncte de vedere, cea dezirabilă, atât timp cât pare să promită (în grade diferite de la o țară la alta) anumite îmbunătățiri ale situației prezente.

Analiza obiectivă a economiei mondiale din perspectiva anului 2017 pune însă în evidență nu numai promisiunile extrem de generoase ale beneficiilor determinate de cea de-a

Patra Revoluție Industrială sau dezideratele unor programe globale de tipul „Obiectivelor de dezvoltare sustenabilă – 2030” inițiate sub egida Organizației Națiunilor Unite, dar și acumularea de tensiuni și riscuri de conflict în numeroase zone ale globului.

Din acest motiv, raportul din ianuarie 2017 al National Intelligence Council (raport actualizat la fiecare patru ani și prezentat președintelui SUA la începutul mandatului) vorbește despre „paradoxul progresului” ca fiind definitiv pentru următorii 20 de ani (NIC, 2017). Paradoxul perioadei actuale este determinat de faptul că oportunitățile foarte mari sunt acompaniate de riscuri la fel de mari: progresele științei și tehnicii par a oferi soluții pentru toate problemele omenirii, dar, pe de altă parte, tensiunile din interiorul multor state, precum și dintre anumite state, sunt tot mai mari, mergând până la riscul schimbării de orientare politică pe plan intern, sau până la riscul de conflicte militare pe plan extern.

Păstrând o abordare prudentă, raportul „Tendințe globale: paradoxul progresului”, elaborat de NIC (2017) evidențiază trei categorii de schimbări și totodată provocări, care vor contura liniile principale ale ordinii mondiale peste 20 de ani, în funcție de opțiunile ce se vor face și, mai ales, de modul în care aceste opțiuni la nivel de indivizi, firme sau state vor interacționa la scară regională sau globală.

Aceste schimbări se vor manifesta astfel:

✓ **în interiorul statelor**, care vor trebui să identifice soluții la probleme tot mai complexe, în contextul unei reduceri a autorității în multe zone din lume, mai ales în țările dezvoltate;

✓ **între state**, care vor trebui să găsească un nou echilibru între tendințele izolaționiste sau de orientare spre comunități mai restrânse din punct de vedere geografic și tendințele globaliste sau „multilateraliste”;

✓ **la scară globală**, fie că este vorba despre schimbările de climă, despre consecințele noilor tehnologii care vor redefini „nu numai ceea ce fac oamenii, ci și ceea ce sunt oamenii” (Schwab, 2016), sau despre manifestările agresive sau nu ale unor actori non-statali, vor apărea provocări la care indivizii și statele vor trebui să găsească soluții stabile și sustenabile.

Din punct de vedere al funcționării economiei mondiale și a ordinii economice mondiale pe parcursul următoarelor trei decenii, ceea ce este important este nu producerea schimbărilor de orice fel (care sunt intrinseci și desigur asumate), ci modul în care acestea se vor produce.

Sub aspectul modului de producere a schimbărilor, se pot evidenția două tipuri mari de schimbări la nivel economic, tehnologic și științific, social, politic, militar, cultural:

✓ **schimbări cu caracter de tranziție**, care presupun procese de ajustare și adaptare și care implică o desfășurare continuă a fenomenelor economice și sociale;

✓ **schimbări cu caracter de discontinuitate/revoluționare**, care implică renunțarea completă la instituții, mecanisme, reguli, tehnologii sau sisteme de valori existente anterior și adoptarea unora complet noi prin modalități consensuale sau imperative.

În opinia noastră ceea ce determina manifestarea uneia sau alteia dintre cele două tipuri de schimbări va fi măsura în care evoluțiile mai ales din interiorul statelor, dar și la nivel global, între state, vor asigura *o minimă coeziune socială*, respectiv cel puțin o tendință de asigurare a unei minime prosperități pentru o parte cât mai mare a diverselor societăți. Un nivel de trai cel puțin rezonabil și o perspectivă de îmbunătățire a acestuia vor conduce la o stabilitate care va permite tranziții și adaptări controlate la schimbările economice, tehnologice și sociale.

În absența acestei minime coeziuni, vor apărea tensiuni sociale între cei ce au și cei ce nu au, fie că este vorba despre situația din interiorul statelor sau de cea dintre acestea. În țările dezvoltate se manifestă pregnant fenomenul inegalității, dar și în multe dintre cele în dezvoltare se pot constata dezechilibre majore în accesul la elementele ce definesc dezvoltarea umană (educație, sănătate, alimentație, locuință). Acutizarea tensiunilor sociale conduce mai devreme sau mai târziu la manifestări politice care pot avea consecințe nu numai în interiorul țărilor, dar și în relațiile dintre acestea, crescând riscul escaladării conflictelor și chiar declanșarea de războaie.

Complexitatea unei economii mondiale globalizate, în sensul că fiecare este conectat și interdependent, corelată cu posibilitățile oferite de noile tehnologii conturează tabloul unei lumi în care riscurile par mai reale decât oportunitățile. Într-o astfel de lume, simpla enunțare a unor deziderate, oricât de nobile ar fi acestea, nu este suficientă.

4. Implicații pentru România ale schimbării raporturilor de forțe din economia mondială la orizontul anului 2050 și ale trecerii la o nouă ordine economică mondială

Conform celor prezentate, economia mondială a anului 2050 va fi caracterizată de o structură multipolară, chiar dacă ponderile, influențele și orientările principalelor puteri vor fi diferite, de o manieră sau alta, față de scenariile formulate până în prezent.

Ceea ce este cert este că Europa sau Uniunea Europeană vor avea un rol mult diminuat față de prezent, cu mențiunea că nici la nivelul anului 2017 această regiune a globului nu mai are importanța sau influența pe care a avut-o în urmă cu mai bine de un secol. După cum arăta un studiu comandat de Comisia Europeană, în anul 1900 Europa (exceptând Rusia) reprezenta circa 40% din produsul global brut; 100 de ani mai târziu, în anul 2000, Europa reprezenta doar circa 25%, pentru ca în 2050 ponderea sa să se reducă la circa 9% (European Commission, 2011; PwC, 2017). Dimensiunea economică trebuie completată cu cea demografică, perspectivă din care Europa va trece de la o pondere în populația globului de 9,94% în 2016, la o pondere de doar 7,61% în 2050 (European Environment Agency, 2016).

Dincolo de reducerea substanțială a ponderii Europei în economia globală, atât sub aspectul puterii sale economice, cât și sub aspectul demografic, o provocare deosebită este evidențiată de distribuția centrelor de putere, atât din perspectiva prezentului, cât și, mai ales, a viitorului.

Conform teoriilor utilizate în domeniul relațiilor internaționale, chiar dacă sunt mai multe nuanțe și abordări, este în principiu acceptat faptul că *o ordine bipolară* (așa cum a fost cea caracterizată de două centre majore de putere din perioada 1945-1990) definește una dintre cele mai stabile sisteme internaționale (Phillips, 2008).

În contrast, *o ordine mondială multipolară*, așa cum a fost în Europa înainte de cele două războaie mondiale, determină sisteme internaționale cu grad ridicat de instabilitate, în care alianțele și antagonismele cunosc o dinamică pronunțată, ce poate conduce foarte ușor la conflict.

În raport cu cele două tipuri principale de ordine internațională (ordinea bipolară și cea multipolară), *ordinea unipolară*, caracteristică perioadei post-1990, este cea mai puțin stabilă dintre toate.

Dincolo de aceste considerente care țin de teoria relațiilor internaționale, situația mondială actuală în care există un centru de putere explicit, respectiv SUA, și o putere în ascensiune, respectiv China, conduce la o probabilitate relativ ridicată de conflict între cele două în baza așa-numitei „capcane a lui Tucidide”. Această probabilitate de conflict între o putere existentă și una în ascensiune a fost observată pentru prima dată de istoricul grec Tucidide, cu referire la cetățile antice grecești. Conform unor analize, în ultimii 500 de ani au existat 16 cazuri în care o putere emergentă a conturat posibilitatea de a o înlocui pe cea existentă; în 12 cazuri dintre cele 16, această situație a condus la conflict (Allison, 2017).

Într-o economie mondială în schimbare, atât în privința structurilor, cât și a regulilor jocului, în care probabilitatea de conflicte de orice natură este mai mare decât în deceniile anterioare, România trebuie să facă acele opțiuni care să îi permită realizarea câtorva deziderate:

- ✓ menținerea unei individualități bine conturate și a unei coeziuni interne, chiar în variantele unor scenarii ce ar putea conduce către o structură statală continentală de tip federal – Statele Unite ale Europei sau în varianta unei Europe a regiunilor;
- ✓ atingerea statutului de țară dezvoltată, nu numai din punct de vedere statistic, dar și din punct de vedere al dezvoltării umane;
- ✓ integrarea eficientă într-o lume globalizată, al cărei centru de greutate economică s-a mutat deja în regiunea Asia-Pacific;
- ✓ pregătirea unei viziuni diplomatice pentru o posibilă etapă intermediară a ordinii mondiale pe termen mediu în care structura de putere a lumii să fie tripolară, cu centre de putere reprezentate de SUA – China – Federația Rusă (Tisdall, 2017) și chiar pentru eventualitatea apariției unui al patrulea pol de putere reprezentat de lumea islamică (Akram, 2013).

5. Concluzii

Economia mondială a evoluat masiv în ultimele decenii din punct de vedere cantitativ (sub aspectul produsului brut mondial, al comerțului mondial sau al volumului fluxurilor mondiale de investiții străine directe), iar în prezent se află la începutul unei perioade de schimbări calitative, structurale.

Complexitatea fenomenelor și proceselor din economia mondială este deosebită și de aceea nu este posibilă o reacție eficientă față de schimbare doar post-factum la ceea ce se întâmplă. Se poate spune că reacția post-factum este deja o reacție tardivă.

În aceste condiții ceea ce poate să facă, **în primul rând**, România pentru a putea să parcurgă cât mai eficient următoarele decenii până în 2050 este să monitorizeze atent evoluțiile din economia mondială și să studieze corelațiile și implicațiile fenomenelor și tendințelor identificate. **În al doilea rând**, trebuie să pregătească variante de poziții care reprezintă interesele sale naționale în conformitate cu diferite scenarii, definite conform unor niveluri de probabilitate. În fine, **în al treilea rând**, trebuie să își definească un loc fezabil, rezonabil și stabil în contextul unei noi ordini economice internaționale care va fi influențată de cea de-a Patra Revoluție Industrială, dar și de un centru de greutate aflat în zona Asia-Pacific, deci departe de Europa.

O astfel de schiță a foii de parcurs a României pentru următoarele decenii până în anul 2050 poate părea teoretică, complicată, dificilă sau chiar improbabilă. Dar, așa cum spunea filozoful chinez Lao Tse, fondatorul taoismului, cândva între secolele VI și V înaintea erei noastre, „drumul de o mie de leghe începe cu primul pas.”

Referințe bibliografice

- Akram, M. (2013). The Tripolar Order, *Dawn Magazine – Asia News Network*, 22 December. Disponibil la pagina: <https://www.dawn.com/news/1075668>
- Allison, G. (2017). The Thucydides Trap - When one great power threatens to displace another, war is almost always the result - but it doesn't have to be, *Foreign Policy*, June 9. Disponibil la pagina: <http://foreignpolicy.com/2017/06/09/the-thucydides-trap/>
- European Commission (2011). *Global Europe 2050*.
- European Environment Agency (2016). *Population trends 1950-2100: globally and within Europe*, 17 October. Disponibil la pagina: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/total-population-outlook-from-unstat-3/assessment-1>
- Fukuyama, F. (1989). "The End of History?". *The National Interest*, Vol. 16, p. 3-18.
- Fukuyama, F. (1992): *"The End of History and the Last Man"*, Free Press.
- Galbraith, J.,K. (1973). *sEconomics and the Public Purpoe*, Houghton Mifflin.
- Georgescu-Roegen, N.(1979). *Legea entropiei și procesul economic*, Editura Politică.
- Hilson, M. (2008). *The Nordic Model – Scandinavia since 1945*, Reaktion Books.
- Inman, P. (2014). *IMF study finds inequality is damaging to economic growth*, 26 February. Disponibil la pagina: <https://www.theguardian.com/business/2014/feb/26/imf-inequality-economic-growth>
- International Monetary Fund (IMF) (2017). *Fostering Inclusive Growth*, G-20 Leaders' Summit, July 7-8, 2017, Hamburg, Germany.

- Maital, S. (2013). *The Earth's Economic Center of Gravity: The Two Thousand Year Loop*. Disponibil la pagina: <https://timnovate.wordpress.com/2013/06/18/the-earths-economic-center-of-gravity-the-two-thousand-year-loop/>
- McKinsey Global Institute (2012). *Urban World: Cities and the Rise of the Consuming Class*,
- NIC (2017). *Global Trends – Paradox of Progress*, National Intelligence Council, January.
- Phillips, L., M. (2008). *International Relations in 2030: The Transformative Power of Large Developing Countries*, Discussion Paper, No.3/2008, German Development Institute.
- PriceWaterhouseCoopers (2017). *The World in 2050: How will the global economic order change?*, January.
- Raymond, A. (1968). *Progress and Disillusion – The Dialectics of Modern Society*, Penguin Books.
- Rojas, M. (2005). *Swedish after the Swedish Model*, Timbro Publishers.
- Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond*, 14 January, *World Economic Forum*, la pagina <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-fourth-industrial-revolution-what-it-means-and-how-to-respond/>
- Sirkin, H. L., Hemerling, J. W., Bhattacharya, A. K. (2008). *Globality: Competing with Everyone from Everywhere for Everything*, Business Plus.
- Stiglitz, J. (2016). Joe Stiglitz addresses Inequality and the slow U.S. recovery as part of Fordham's Nobel Lecture Series, March 13, *Fordham Economics Department*, la pagina: <https://econ.blog.fordham.edu/stiglitz-at-fordham-nobel-lecture-series/>
- Tinbergen, Jan (1961). *Do Communist and Free Economies Show a Converging Pattern?*, *Soviet Studies*, Vol. XII, No 4. April 1961, pp. 333-41.
- Tisdall, S. (2017). *Munich conference: three dangerous superpowers – and we're stuck in the middle*. 10 February, *The Guardian*, la pagina: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/feb/19/munich-security-conference-nato-trump-russia-china-superpowers-europe-pig-in-middle>
- The World Bank (2017). *Open Data Bank – Countries and Economies*, la pagina <https://data.worldbank.org/country>.
- Williamson, J. (2004). *The Washington Consensus as Policy Prescription for Development*, Institute for International Economics, January 13.
- ***, 2017: *About the Group of 77*, la pagina www.g77.org/doc/, accesată la data de 11 octombrie, 2017.

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Bonciu, F. (2018). O nouă etapă a globalizării: trecerea la o lume multipolară și prefigurarea unei noi ordini economice mondiale, *Revista de Economie Mondială*, 10(2), pp. 3-17
